

Anna Zellma

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Wydział Teologii

WARTOŚCI EDUKACYJNE MUZYKI W NAUCZANIU RELIGII (PRZYCZYNEK DO DYSKUSJI)

We współczesnej szkole muzyka jest jednym z komponentów kształcenia ogólnego. Za edukację muzyczną uczniów są odpowiedzialni nie tylko nauczyciele tego przedmiotu, ale także przedmiotów humanistycznych (np. języka polskiego, historii, języków obcych), pedagodzy i wychowawcy klas. Realizując założenia korelacji w edukacji oraz zadania określone w szkolnym programie wychowawczym, podejmują oni różnego rodzaju działania o istotnym znaczeniu dla kształcenia muzycznego dzieci i młodzieży. Od ich kompetencji kulturalnych i aksjologicznych w znacznym stopniu zależy zainteresowanie uczniów muzyką, skuteczne motywowanie do bezpośredniego kontaktu z dziełami muzycznymi oraz stwarzanie okazji do przeżywania i rozumienia wartości, której nośnikiem jest muzyka. W nurt tych działań edukacyjnych wpisuje się również aktywność dydaktyczno-wychowawcza nauczyciela religii. Korelacja nauki religii z muzyką umożliwia ukazywanie uczniom uniwersalnych wartości, których nośnikiem jest muzyka, a także ich przeżywanie i rozumienie. Uzasadnione zatem wydaje się zasygnalizowanie podstawowych zagadnień dotyczących wartości edukacyjnych muzyki w nauczaniu religii oraz wskazanie na konieczność dalszych, istotnych dla praktyki, poszukiwań badawczych.

Podjęte w niniejszym opracowaniu analizy nie pretendują do wyczerpującego opisanie problematyki. Mają jedynie na celu zwrócenie uwagi na miejsce i funkcje muzyki w nauczaniu religii oraz opisanie możliwych do zastosowania na lekcjach religii sposobów wykorzystania utworów muzycznych. W tym kontekście

(w zakończeniu) ukazane zostaną kwestie otwarte, które zasługują na rzetelny dyskurs i wnikliwe analizy, wzbogacone o badania empiryczne.

MIEJSCE MUZYKI W NAUCZANIU RELIGII

Nauczanie religii, jako część katechezy integralnej, wiąże się z działalnością dydaktyczną i wychowawczą szkoły. Służy bowiem nie tylko wychowaniu uczniów w wierze, ale także przygotowaniu ich do życia, kształtowaniu postaw społecznych i moralnych opartych na zinternalizowanych wartościach oraz integrowaniu kultury i wiary¹. W tak ogólnie określonych procesach dydaktyczno-wychowawczych odnoszących się do nauczania religii ważne miejsce zajmuje muzyka. Jest ona integralną częścią kultury świeckiej i chrześcijańskiej. Muzyka stanowi ważny komponent sztuk pięknych. Jej „tworzywem są dźwięki wytwarzane przez ludzki głos, za pomocą instrumentów muzycznych bądź przyrządów elektronicznych”². Fenomen akustyczny muzyki służy wyrażaniu określonych prawd i aspektów życia człowieka, a zwłaszcza rzeczywistości duchowej³. „Wytwarza [bowiem] przestrzeń prawdy, piękna i komunii”⁴, a przez to „poszerza podmiotowe przyłgnięcie do wiary (*fides qua*), rozciągając je nie tylko na rozum i wolę, ale także na sferę uczuć i gestów cielesnych, indywidualnych i zbiorowych”⁵. Muzyka jest też znaczącym wydarzeniem kulturowym, nazywanym „dziełem artystycznym”⁶. Stąd też słusznie na każdym etapie nauczania religii, a więc od przedszkola przez szkołę podstawową i gimnazjum aż do szkoły ponadgimnazjalnej włącznie, zaplanowano działania edukacyjne odwołujące się do wiedzy o muzyce, a zarazem wykorzystujące muzykę jako środek dydaktyczny i wychowawczy w procesie nauczania religii⁷. Szczególne znaczenie przypisano muzyce religijnej, powstałej w różnych epokach. Tego rodzaju dzieła literatury muzycznej stanowią istotną część kultury chrześcijańskiej, przekazywanej w powiązaniu z orędziem zbawienia⁸. Odwołanie do różnych utworów muzycznych o tematyce religijnej (np. do pieśni maryjnych) połączono ze świadomym odbiorem i rozumieniem wartości polskiej kultury

¹ Zob. np. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001 [dalej: PDK].

² H. Unverricht, *Muzyka*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, red. E. Gigilewicz, Lublin 2009, kol. 554.

³ R. Pośpiech, *Muzyka w katechezie*, w: *Wokół katechezy posoborowej*, red. R. Chałupniak, J. Kochel, J. Kistorz, W. Spyra, Opole 2004, s. 291.

⁴ R. Frattallone, *Muzyka i śpiew*, w: *Słownik katechetyczny*, red. J. Gevaert, K. Misiaszek, Warszawa 2007, s. 618.

⁵ Tamże.

⁶ R. Pośpiech, *Muzyka w katechezie...*, s. 291.

⁷ Zob. np.: Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce. Nowe wydanie*, Kraków 2010; Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Kraków 2010.

⁸ Tamże.

narodowej i historii narodu, które są integralnie związane z chrześcijaństwem, tradycją, kulturą regionalną i Kościołem katolickim⁹. Takie rozplanowanie obecności muzyki w nauczaniu religii wpisuje się w założenia korelacji w edukacji szkolnej¹⁰. Pozwala powiązać treści nauczania religii z wątkami tematycznymi, które są obecne w utworach muzycznych oraz odkrywać *sacrum* i wyrażać w języku muzycznym prawdziwe wartości (np. piękno, prawdę)¹¹. „Wartości te tkwią zarówno w samej muzyce – artystyczne, estetyczne, ponadestetyczne (znaczenia, przesłania), jak i w kontaktach z nią – wartości poznawcze, rozwijające sferę emocji, wyobraźni, twórczości, wspólnotowe, społeczne”¹². Ważne jest też ukazywanie wzorców osobowych, przekazywanych za pomocą utworów muzycznych¹³. Dzieje się tak wtedy, gdy prezentowane są treści z różnych obszarów kultury muzycznej oraz akcentowane obecne w nich „formy poszukiwania prawdy i dobra, a więc formy naturalnego kontaktu z Bogiem”¹⁴. W takiej sytuacji wykorzystuje się „szczególny język”¹⁵ muzyki (w tym także sposób komunikowania się i budowania komunii międzyosobowej) w odkrywaniu wartości chrześcijańskich¹⁶. Ma to znaczenie w rozpoznawaniu bogactwa życia człowieka, stworzonego na obraz i podobieństwo Boże, powołanego do oddawania chwały Bogu, zdolnego do przekraczania samego siebie i bycia darem dla innych¹⁷. Stosownie wykorzystana w nauczaniu religii „muzyka dosięga głębi człowieka i nadaje się do wyrażania wymiaru religijnego. [...] Sprzyja integracji między głoszeniem, celebrowaniem a życiem. [...] Funkcje własne muzyki (ludyczna, katharsis, dydaktyczna, kreatywno-artystyczna i religijna) zostają zjednoczone przez cel katechez: głoszenie i dawanie osobistego i kościelnego świadectwa wiary w Chrystusa. Bezinteresowność i radość, oczyszczenie i wewnętrzne pojednanie, nauczanie i twórczość artystyczna, cześć i uwielbienie Boga stanowią wielofunkcyjne bogactwo, jakie muzyka oferuje katechezie, ażeby zanurzyła w niej orędzie zbawienia, jakie ma głosić”¹⁸. Stąd też uzasadnione wydaje się odwoływanie do utworów muzycznych, ich odsłuchiwanie oraz podejmowanie na ich kanwie refleksji i modlitwy. W ten

⁹ Tamże; por. PDK 70.

¹⁰ Więcej o tym zob. np.: A. Zelma, *Nowa formuła korelacji w edukacji szkolnej i jej realizacja w nauczaniu religii*, „Katecheta” 55 (2011) nr 5, s. 5-16; por. A. Kiciński, *Korelacja w katechezie*, w: *Wokół katechez posoborowej...*, s. 261-264; *Korelacja nauki religii katolickiej z edukacją szkolną*, red. A. Kiciński, Lublin 2011.

¹¹ R. Pośpiech, *Muzyka w katechezie...*, s. 291-294.

¹² M. Przychodzińska, *Poszukiwanie wartości edukacyjnych w mnogości zjawisk współczesnej kultury muzycznej*, w: *Nowe obszary i drogi rozwoju edukacji muzycznej w Polsce*, red. A. Białkowski, Warszawa 2012, s. 17.

¹³ Tamże.

¹⁴ PDK 71.

¹⁵ R. Frattallone, *Muzyka i śpiew...*, s. 618.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

sposób nie tylko można dowartościować rolę muzyki w nauczaniu religii, ale także wykorzystać jej wartości edukacyjne.

FUNKCJE MUZYKI W NAUCZANIU RELIGII

Wartości edukacyjne muzyki w nauczaniu religii najpełniej ujawniają się poprzez jej wielorakie funkcje. Najogólniej rzecz ujmując, są to funkcje dydaktyczne, wychowawcze i terapeutyczne. Pierwsze wiążą się z procesem nauczania-uczenia się. Utwory muzyczne są nośnikami określonych treści¹⁹. Sprzyjają przekazywaniu i interioryzacji uniwersalnych wartości²⁰. Utrwalają i uzupełniają, a niekiedy też poszerzają, zakres wiedzy uczniów na temat wybranych dzieł muzycznych, reprezentatywnych dla poszczególnych epok oraz pieśni patriotycznych i religijnych²¹. Mogą być punktem wyjścia dla wielu treści katechetycznych lub upogładowieniem lekcji religii. Uczniowie w formie przyjemnej odkrywają wartości obecne w dziełach muzycznych. Są też motywowani do ich internalizacji, co sprzyja

¹⁹ Tamże; zob. także: M. Kołodziejski, *Muzyka i wielostronna edukacja dziecka*, Częstochowa 2012.

²⁰ Założenie to jest wielokrotnie przywoływane w programie nauczania religii w klasach I-III szkoły podstawowej. Na tym etapie edukacji religijnej dziecka słusznie uznaje się za istotne wykorzystanie piosenek i pieśni religijnych w celu interioryzacji konkretnych treści (np. prawdy o dziecięctwie Bożym, wielkości Boga – Stwórcy człowieka i świata, zmartwychwstaniu Chrystusa, naśladowaniu Chrystusa). W kolejnych etapach nauczania religii założenie to występuje sporadycznie. Stąd też wskazuje na marginalizację walorów muzyki w procesie integralnej edukacji religijnej uczniów. W przyszłości wymaga uzupełnienia, poprzez dowartościowanie muzyki na wszystkich etapach nauczania religii. Zob. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *W drodze do Wieczernika. Katecheza inicjacji w sakramenty pokuty i pojednania oraz Eucharystii. Program nauczania religii dla klas I-III, nr programu AZ-1-01/10*, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii...* s. 33-65; por. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Poznaję Boga i w Niego wierzę. Katecheza mistagogiczna. Program nauczania religii dla klas IV-VI, nr programu AZ-2-01/10*, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii...*, s. 67-106; Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Pójść za Jezusem. Katecheza wyznania i rozumienia wiar. Program nauczania religii dla gimnazjum, nr programu AZ-3-01/10*, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii...*, s. 107-138; Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Świadek Chrystusa. Katecheza świadectwa wiary. Program nauczania religii dla liceum, nr programu AZ-4-01/10*, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii...*, s. 139-169; Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Świadek Chrystusa. Katecheza świadectwa wiary. Program nauczania religii dla technikum, nr programu AZ-6-01/10*, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii...*, s. 171-206; Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Z Chrystusem przez świat. Katecheza świadectwa wiary. Program nauczania religii dla szkoły zawodowej, nr programu AZ-5-01/10*, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii...*, s. 207-223.

²¹ Tamże.

efektywności procesów pamięciowych²². Dzięki temu lekcje religii stają się interesujące i bliskie doświadczeniom uczniów, a zarazem wzbudzają pozytywne emocje i dostarczają doznań estetycznych²³. Wykorzystanie utworów muzycznych w nauczaniu religii stymuluje też aktywność własną dzieci i młodzieży, pobudzając przy tym ich wyobraźnię i inwencję twórczą²⁴. Muzyka spełnia zatem ważną rolę w edukacji religijnej tych uczniów, którzy przejawiają brak zainteresowania tematyką nauczania religii i bierność w czasie lekcji religii. Wspomaga bowiem narrację nauczyciela religii oraz sprzyja rozszerzaniu wiedzy religijnej o piękno klasycznych i współczesnych utworów muzycznych.

Muzyka w nauczaniu religii spełnia również funkcje wychowawcze²⁵. Wpływa bowiem pozytywnie na wszystkie sfery osobowości uczniów, otwiera na świat wartości uniwersalnych, wprowadza w świat kultury narodowej, europejskiej i światowej, pobudzając przy tym wyobraźnię²⁶. Oprócz tego kontakt uczniów z muzyką rozwija ich spostrzegawczość, wrażliwość artystyczną i zdolność twórczego myślenia oraz wprowadza w doświadczenie wiary²⁷. Sprzyja doświadczeniu wewnętrznego spokoju i wyciszenia oraz wzbogaca o nowe pozytywne doznania i wartości²⁸. Szczególnym walorem wychowawczym muzyki w nauczaniu religii jest rozwijanie umiejętności słuchania i koncentracji uwagi, stymulowanie pozytywnej motywacji i wrażliwości estetycznej oraz pobudzanie do twórczej ekspresji²⁹. Co więcej, wykorzystanie na lekcji religii różnych utworów muzycznych dostarcza uczniom pozytywnych emocji oraz budzi uczucie przyjemności i piękna. Poprzez kontakt z różnego rodzaju utworami muzycznymi katechizowani mogą lepiej zrozumieć dziedzictwo chrześcijańskie oraz rozbudzić i utrwalić uczucia religijne i narodowe³⁰. W ten sposób muzyka w nauczaniu religii nie tylko pozytywnie wpływa na stan emocjonalny uczniów, ale także sprzyja odkrywaniu znaczenia wspólnoty czy też podtrzymywaniu tradycji i więzi społecznych³¹. Staje się zatem środkiem wielorakich oddziaływań wychowawczych.

²² Tamże; por. np. E. Czerniawska, *Wpływ muzyki na efektywność procesów pamięciowych*, „Ruch Pedagogiczny” 78[79] (2008) nr 1-2, s. 35-47.

²³ Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *W drodze do Wieczernika. Katecheza inicjacji w sakramenty pokuty i pojednania oraz Eucharystii...*, s. 33-65; Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Poznaję Boga i w Niego wierzę...*, s. 67-106.

²⁴ Tamże.

²⁵ Szerzej o tym w kontekście życia współczesnego człowieka pisze np. M.J. Kuciapiński, *Wychowawcza rola muzyki i sztuki w życiu współczesnego człowieka*, „Piotrkowskie Studia Pedagogiczne” 14 (2009), s. 191-201.

²⁶ R. Frattallone, *Muzyka i śpiew...*, s. 617-620; R. Pośpiech, *Muzyka w katechezie...*, s. 292-294.

²⁷ R. Frattallone, *Muzyka i śpiew...*, s. 617-620.

²⁸ Tamże, s. 618.

²⁹ S. Ropiak, *Muzyka*, w: *Leksykon pedagogiki religii. Podstawy – koncepcje – perspektywy*, red. C. Rogowski, Warszawa 2007, s. 424-425.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże.

Umiejętnie wykorzystana w nauczaniu religii muzyka spełnia również funkcje terapeutyczne³². Wpływa bowiem na organizm i psychikę uczniów, poprawia samopoczucie, dostarcza przeżyć estetycznych oraz stymuluje wielostronną aktywność własną. Odpowiednio dobrane i wysłuchane utwory muzyczne pomagają w wyciszeniu grupy uczniów³³. Sprzyjają odprężeniu oraz inspirowaniu do wypowiedzania się na temat wyobrażeń i uczuć³⁴. Zastosowanie w czasie lekcji religii różnych form aktywności muzycznej pozwala też uczniom wyrazić własne przeżycia i pozytywnie wpływa na duszę³⁵. Na kanwie odsłuchanego w toku lekcji religii utworu muzycznego uczniowie mogą podejmować twórcze działania (np. malować, rysować, opowiadać, tworzyć nowe teksty i melodie), a przez to wyrażać emocje, odreagowywać stres i napięcie psychiczne oraz podnosić samoocenę³⁶. Inspirowana muzyką aktywność własna wzmacnia wrażenia uczniów i rozwija ich wrażliwość. Pozwala też przekształcać dźwięki, melodie, rytmy w słowo mówione i pisane oraz w znaki plastyczne. Uczy przy tym współdziałania w zespole, pogłębia więzi emocjonalne, wzmacnia poczucie wspólnoty i integruje grupę katechetyczną³⁷.

Wobec powyższego uzasadnione wydaje się stwierdzenie, że muzyka w nauczaniu religii oddziałuje polisensorycznie na dzieci i młodzież. Angażuje bowiem różne zmysły, a zwłaszcza słuchowe i motoryczne, przyczyniając się do ich koordynacji. Zastosowanie utworów muzycznych w nauczaniu religii wspomaga proces odkrywania, utrwalania oraz utrzymywania informacji w pamięci. Stymuluje aktywność własną oraz wzmacnia kształtowanie postaw społecznych, moralnych i religijnych, wyzwalając przy tym kreatywność uczniów.

SPOSOBY WYKORZYSTANIA UTWORÓW MUZYCZNYCH

Wykorzystanie utworów muzycznych w nauczaniu religii kojarzy się z różnymi sposobami wielostronnej aktywizacji uczniów. Podstawowym kryterium doboru utworów muzycznych w czasie lekcji religii są kryteria, które gwarantują wierność Bogu i człowiekowi. Do nich zalicza się m.in.: charakter przekazywanej treści, cele dydaktyczne, wychowawcze i katechetyczne, właściwości osobowe katechizowanych uczniów (w tym dojrzałość w wierze, predyspozycje intelektualne, umiejętności społeczne), osobowość i kompetencje katechety (np. odpowiednie

³² O funkcji terapeutycznej muzyki w katechezie zob.: P. Tarliński, *Muzyka jako element aktywizacji w katechezie*, w: *Aktywizacja w katechezie*, red. R. Chałupniak, J. Kostorz, W. Spyra, Opole 2002, s. 194-196; por. J.B. Borowiak, *Terapeutyczne funkcje muzyki*, „Ateneum Kapłańskie” 153 [152] (2009) z. 1-2, s. 100-107.

³³ R. Frattallone, *Muzyka i śpiew...*, s. 618.

³⁴ S. Ropiak, *Muzyka...*, s. 425-426.

³⁵ W. Pośpiech, *Muzyka na katechezie. Korelacja lekcji religii z wychowaniem muzycznym*, „Katecheta” 47 (2003) nr 7-8, s. 134-135.

³⁶ Tamże; P. Tarliński, *Muzyka jako element aktywizacji w katechezie*, s. 193-198.

³⁷ Tamże.

przygotowanie metodyczne i doświadczenie zawodowe) oraz bazę dydaktyczną (np. miejsce i czas zajęć, dostępne środki dydaktyczne)³⁸.

Stosownie do wyżej wymienionych uwarunkowań podmiotowych i organizacyjno-metodycznych proponuje się różne sposoby wykorzystania muzyki na lekcjach religii. Najczęściej wskazuje się na śpiew piosenek, odsłuchiwanie muzyki z płyt CD, DVD lub Internetu, grę na instrumentach, malowanie muzyki³⁹. Podkreśla się przy tym znaczenie ekspresji muzycznej w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i katechetycznych. Wymienione rozwiązania metodyczne aktywizują bowiem uczniów i przyczyniają się do urozmaicenia lekcji religii⁴⁰. Co więcej, wspólny śpiew pieśni i piosenek religijnych, wzbogacony o grę na instrumentach, staje się źródłem pozytywnych doznań i przyczynia się do budowania wspólnoty wśród uczestników lekcji religii. Pomaga w przygotowaniu uczniów do czynnego udziału w liturgii (np. podczas niedzielnej Eucharystii, w czasie szkolnych rekolekcji wielkopostnych)⁴¹.

Interesujące i łatwe do zastosowania w nauczaniu religii może okazać się również ilustrowanie muzyki, na przykład w formie gestów, kroków tanecznych, inscenizacji, pantomimy, rysunku wykonanego indywidualnie lub w małych grupach⁴². Aktywności te oddziałują nie tylko na zmysł słuchu, ale także wzroku. Usprawniają też motorykę, gdyż angażują całe ciało. Bez tego rodzaju aktywności niemożliwa jest wielostronna aktywizacja uczniów w czasie lekcji religii, a przez to harmonijny i wszechstronny rozwój.

Ważne wydaje się wymyślanie tekstu i melodii na określony przez katechetę temat czy też układanie piosenki ilustrującej obrazek⁴³. Aktywność tę warto planować zarówno w formie pracy indywidualnej, jak i grupowej. Stanowi ona integralny element polisensorycznego oddziaływania na uczniów i wspierania ich w integralnym rozwoju. Podobną wartość edukacyjną w nauczaniu religii mają rozwiązania metodyczne, które wymagają najpierw odsłuchania audycji muzycznej (np. z płyty CD lub Internetu), a następnie podjęcia analizy krytycznej, projektowania nowych tytułów do utworów muzycznych, proponowania własnych form udźwiękowania tekstu muzycznego⁴⁴. Tak określone sposoby wykorzystania muzyki w nauczaniu religii mogą w sposób znaczący wzmocnić jakość od-

³⁸ Szerzej na ten temat zob. np. w: A. Zelma, *Wielostronne aktywizowanie młodzieży w szkolnym nauczaniu religii. Studium w świetle programu nauczania religii katolickiej z 2001 roku*, Olsztyn 2006, s. 274 i nn.

³⁹ Tamże; J. Szpet, *Dydaktyka katechezy*, Poznań 1999, s. 182-183; P. Tarliński, *Muzyka jako element aktywizacji w katechezie...*, s. 193-198.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ S. Ropiak, *Muzyka...*, s. 424-426.

⁴² Tamże; M. Korgul, *Dydaktyka dla katechetów*, Świdnica 2014, s. 230-231; P. Tarliński, *Muzyka jako element aktywizacji w katechezie...*, s. 193-198.

⁴³ *Vademecum katechety. Metody aktywizujące*, red. Z. Barciński, Kraków – Lublin 2006, s. 207-209.

⁴⁴ Tamże.

działań dydaktyczno-wychowawczych i katechetycznych. Przyczyniają się bowiem zarówno do lepszego zrozumienia, jak i do zapamiętania treści religijnych, prawd wiary oraz zasad życia chrześcijańskiego. Przygotowują też do rozumienia symboli i gestów liturgii, a przez to wzmacniają wychowanie uczniów w wierze. Wymagają jednak od katechety innowatorskiego myślenia o edukacji religijnej oraz kreatywności w projektowaniu i realizacji lekcji religii.

ZAKOŃCZENIE

Opisane podstawowe kwestie, związane z wartościami edukacyjnymi muzyki w nauczaniu religii, wyraźnie wskazują na wielorakie aspekty tej problematyki. Nie ulega wątpliwości, że odpowiednio wykorzystane podczas lekcji religii utwory muzyczne spełniają ważne funkcje dydaktyczne, wychowawcze i terapeutyczne. Wpisują się w integralnie ujmowane działania katechetyczne w rodzinie, szkole i Kościele. Zaniechanie oddziaływań muzycznych podczas lekcji religii doprowadzić może do marginalizacji wartości edukacyjnych muzyki w wychowaniu religijnym.

Odpowiednie wykorzystanie utworów muzycznych w nauczaniu religii wymaga właściwego planowania zajęć i ich realizacji. Chodzi tu zwłaszcza o umiejętne kierowanie pracą uczniów, tak aby mogli rozpoznawać różne utwory muzyczne i podejmować wielorakie formy aktywności. W takim kontekście znacząca wydaje się kreatywność nauczyciela religii. Od jego umiejętności dydaktycznych, otwartości i twórczości zależy w znacznym stopniu wartość edukacyjna muzyki w nauczaniu religii. Pilną potrzebą wydaje się zatem zwrócenie większej uwagi w kształceniu i doskonaleniu zawodowym nauczycieli religii na problemy związane z edukacją muzyczną uczniów. Z tym wiąże się również potrzeba odpowiedniego motywowania nauczycieli religii do podnoszenia kultury muzycznej i rozwijania umiejętności w zakresie edukacji muzycznej.

Odwołując się do założeń programowych, korelacji edukacji religijnej z muzyką oraz różnych rozwiązań metodycznych i propozycji zamieszczonych w podręcznikach do nauki religii, warto podjąć badania empiryczne wśród nauczycieli religii na temat wartości edukacyjnej muzyki w nauczaniu religii. Pozwoli to określić najważniejsze pozytywne i negatywne kwestie związane z wykorzystaniem utworów muzycznych oraz wypracować innowacje metodyczne.

EDUCATIONAL VALUE OF MUSIC IN THE TEACHING OF RELIGION (A CONTRIBUTION TO THE DISCUSSION)

Summary

Music occupies an important place in the teaching of religion. It is the source of content, a carrier of universal values and an effective means of teaching that

multilaterally activates children and youth. Apart from the functions of teaching, music performs educational and therapeutic functions. It therefore seems equitable use of music in religious education and to motivate students to direct contact with musical works. This involves supporting the catechized in the experience and understanding of the values that are carried by music. They can be served by various forms of activation of students, such as eg. listening and analyzing pieces of music, making reflection and prayer on the canvas of music, painting a song, singing, creating text and melody, gestures and dance steps to music. Thanks to them there is revealed the educational value of music in the teaching of religion.

With this in mind, it is worth to shape musical culture of religion teachers and their competence in the field of music education. This requires appropriate forms of education during the studies and training in the permanent formation. To achieve pedagogical innovations in the use of music in religion classes it may be helpful to gather the opinions of students and teachers of religion. It seems worth therefore taking empirical research on this topic. This will provide new and interesting ways, activating students multilaterally, to use music in teaching religion.

Słowa kluczowe: nauczanie religii, muzyka, katechetyka, szkoła, pedagogika

Key words: teaching of religion, music, catechetics, school, pedagogy

BIBLIOGRAFIA

- Barciński Z (red.), *Vademecum katechety. Metody aktywizujące*, Kraków – Lublin 2006.
- Borowiak J.B., *Terapeutyczne funkcje muzyki*, „Ateneum Kapłańskie” 153 [152] (2009) z. 1-2, s. 100-107.
- Czerniawska E., *Wpływ muzyki na efektywność procesów pamięciowych*, „Ruch Pedagogiczny” 78 [79] (2008) nr 1-2, s. 35-47.
- Frattallone R., *Muzyka i śpiew*, w: *Słownik katechetyczny*, red. J. Gevaert, K. Misiaszek, Warszawa 2007, s. 617-620.
- Kiciński A., *Korelacja nauki religii katolickiej z edukacją szkolną*, Lublin 2011.
- Kiciński A., *Korelacja w katechezie*, w: *Wokół katechezy posoborowej, Wokół katechezy posoborowej*, red. R. Chałupniak, J. Kochel, J. Kostorz, W. Spyra, Opole 2004, s. 261-264.
- Kołodziejski M., *Muzyka i wielostronna edukacja dziecka*, Częstochowa 2012.
- Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Kraków 2010.
- Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Poznaję Boga i w Niego wierzę. Katecheza mistagogiczna. Program nauczania religii dla klas IV-VI*, nr programu AZ-2-01/10, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, s. 67-106.

- Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Pójść za Jezusem. Katecheza wyznania i rozumienia wiar. Program nauczania religii dla gimnazjum*, nr programu AZ-3-01/10, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, s. 107-138.
- Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Świadek Chrystusa. Katecheza świadectwa wiary. Program nauczania religii dla liceum*, nr programu AZ-4-01/10, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, s. 139-169.
- Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Świadek Chrystusa. Katecheza świadectwa wiary. Program nauczania religii dla technikum*, nr programu AZ-6-01/10, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, s. 171-206.
- Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *W drodze do Wierczernika. Katecheza inicjacji w sakramenty pokuty i pojednania oraz Eucharystii. Program nauczania religii dla klas I-III*, nr programu AZ-1-01/10, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, s. 33-65.
- Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Z Chrystusem przez świat. Katecheza świadectwa wiary. Program nauczania religii dla szkoły zawodowej*, nr programu AZ-5-01/10, w: Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, s. 207-223.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce. Nowe wydanie*, Kraków 2010.
- Korgul M., *Dydaktyka dla katechetów*, Świdnica 2014.
- Kuciapiński M.J., *Wychowawcza rola muzyki i sztuki w życiu współczesnego człowieka*, „Piotrkowskie Studia Pedagogiczne” 14 (2009), s. 191-201.
- Pośpiech R., *Muzyka w katechezie*, w: *Wokół katechezy posoborowej*, red. R. Chałupniak, J. Kochel, J. Kistorz, W. Spyra, Opole 2004, s. 291-295.
- Pośpiech W., *Muzyka na katechezie. Korelacja lekcji religii z wychowaniem muzycznym*, „Katecheta” 47 (2003) nr 7-8, s. 134-135.
- Przychodzińska M., *Poszukiwanie wartości edukacyjnych w mnogości zjawisk współczesnej kultury muzycznej*, w: *Nowe obszary i drogi rozwoju edukacji muzycznej w Polsce*, red. A. Białkowski, Warszawa 2012, s. 13-27.
- Ropiak S., *Muzyka*, w: *Leksykon pedagogiki religii. Podstawy – koncepcje – perspektywy*, red. C. Rogowski, Warszawa 2007, s. 423-427.
- Szpet J., *Dydaktyka katechezy*, Poznań 1999.
- Tarliński P., *Muzyka jako element aktywizacji w katechezie*, w: *Aktywizacja w katechezie*, red. R. Chałupniak, J. Kistorz, W. Spyra, Opole 2002, s. 191-200.

Unverricht H., *Muzyka*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, red. E. Gigilewicz, Lublin 2009, kol. 554.

Zellma A., *Nowa formuła korelacji w edukacji szkolnej i jej realizacja w nauczaniu religii*, „Katecheta” 55 (2011) nr 5, s. 5-16.

Zellma A., *Wielostronne aktywizowanie młodzieży w szkolnym nauczaniu religii. Studium w świetle programu nauczania religii katolickiej z 2001 roku*, Olsztyn 2006.